

Projektteman för utlysning FoU 2010

Ansökningar om medel för forskning och utveckling, FoU, kan göras en gång per år. Medlen kommer från Riksantikvarieämbetets anslag för forskning och utvecklingsinsatser inom kulturmiljöområdet och uppgår för närvarande till ca 14 miljoner kronor årligen. Sista ansökningsdag om anslag för år 2011 är den 1 oktober 2010. Som underlag för ansökningar hänvisas här till *FoU-program för kulturmiljöområdet 2006 -2010* samt till informationen nedan om utlysningen och prioriterade projektteman. Ytterligare information finns i ”Anvisningar för ansökningar om FoU-medel”.

Observera att ansökningarna om anslag för 2011 ska göras på webben via en länk på Riksantikvarieämbetets hemsida: www.raa.se

Fortsättningsprojekt: Pågående fleråriga projekt kan söka om fortsatt stöd

Nätverksstöd: Stöd till tematiska nätverk för forskare och praktiker, stöd för seminarier och konferenser

Nytt forsknings- och utvecklingsprojekt: Utrymmet för nya större FoU-projekt är starkt begränsat eftersom FoU- anslaget är uppbundet i pågående fleråriga projekt. Ett nytt FoU-program för perioden 2012 – 2016 utarbetas nu och kommer att ligga till grund för utlysningen från 2011.

RAÄ välkomnar dock ansökningar om nya ettåriga FoU-projekt 2010 inom följande projektteman för anslagsperioden 2011:

Prioriterade projektteman

- **Kulturmiljöarbetets nya kunskapsprocesser**

Kulturminnen och kulturmiljö är viktiga för förståelsen av historia och nutid, samt berikar upplevelsen av människors livsmiljö. Flertalet av de kulturminnen och kulturmiljöer som lyfts fram som märkvärdiga och bevarandevärda av tidigare generationer kommer sannolikt att stå i centrum för historisk förståelse även i framtiden. Samtidigt måste historien ständigt ifrågasättas och omtolkas, nya sammanhang lyftas fram och det som vi uppfattar som kulturarv utvidgas. Genom att stödja forskning om kulturminnen, kulturmiljöer och landskap kan nya berättelser formuleras och fler perspektiv läggas till som gör att vi uppfattar historien på nya sätt eller så att den framstår som relevant för samtiden. Detta måste ske i dialog mellan forskare och allmänhet. Nya medier ger nya möjligheter att kommunicera generella och individuella perspektiv på platser, miljöer och landskap.

Vi efterfrågar forskning om kulturminnen, kulturmiljöer och landskap som lyfter fram nya berättelser och fler perspektiv.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Landskap med historia.

- **Argumentationens genomslag, lösningsorienterat arbetssätt**

Samhällets strävan mot en hållbar samhällsutveckling förutsätter nya förhållningssätt och färdigheter. Kulturmiljöfrågorna måste kunna identifieras, förmedlas, diskuteras och kulturmiljövärdens betydelse måste kunna argumenteras och brytas mot andra perspektiv. Vilka är de olika kulturmiljöperspektiv som ska lyftas fram i olika samhällsprocesser – antingen det gäller lokalisering och gestaltning av nya samhällsbehov eller hur kulturmiljön som infrastruktur kan ligga till grund för regional utveckling och tillväxt eller vilka platser som ska bevaras för framtiden och hur de kan vårdas?

Vi efterfrågar forskning som belyser hur kulturmiljöarbetet kan utvecklas mot ett mer lösningsorienterat arbetssätt som innebär att lösningar växer fram i dialog, samverkan och förhandlingar mellan olika aktörer.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Landskap med historia.
- **Genomförande av Europarådskonventioner (Faro, ELC), nationella regelverk.**

På vilket sätt ändras förutsättningarna för kulturmiljöarbetet vid införande av internationella konventioner Farokonventionen och Europeiska landskapskonventionen.

Vi efterfrågar forskning som studerar, analyserar och bidrar med underlag till utvecklandet av nya arbetsformer i relation till ovanstående konventioner.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Landskap med historia.
- **Kulturresevatens skötselplaner**
 - Den 1 januari 1999 trädde miljöbalken i kraft och det nya bevarandeinstrumentet kulturresevat introducerades. Syftet med ett kulturresevat är att skapa en skyddsform som är tydligt anpassad efter de kulturmiljövärdande behoven. Inom ett resevat skall en aktiv markanvändning samt vårdande och pedagogiska insatser möjliggöras. I dagsläget finns över trettio kulturresevat.
 - Vi föreslår en analys av kulturresevatens skötselplaner vad gäller tillämpade brukningsmetoder och hur olika nyttor och erfarenheter skulle kunna tas tillvara när det gäller alternativa brukningssätt i jord- och skogsbruket kopplat till lantbruksprogrammet.
 - Vi efterfrågar forskning om de brukningsmetoder som utvecklats för kulturresevaten, om de kan vara intressanta även för värdefulla landskap som inte är kulturresevat - men där alternativa skötselmetoder efterfrågas.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Landskap med historia.

Publik kommunikation

- **Delaktighet och medborgardialog.**

Metodutveckling behövs för uppföljning och utvärdering vad det gäller effekterna av satsning på de digitala informationssystemens publika användning inom kulturmiljöområdet genom olika nättjänster och sociala media. Nya arbetssätt har introducerats för delaktighet och kunskapskommunikation, myndigheten släpper t ex på rättigheter, öppnar systemen och deltar aktivt i sociala media. Nås målen för kulturmiljön i högre grad genom de nya arbetssätten? Kan effekterna att identifieras och mätas.

Vi efterfrågar forskning som bidrar till metodutveckling för uppföljning och utvärdering vad gäller effekterna av satsning på de digitala informationssystemens publika användning.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Plats och tradition.

○ **Kulturhistoriska besöksmål**

Besöksmål med kulturmiljövärden som klassificerats som världsarv, byggnadsminnen, fornlämningar eller kulturreseervat har stort publikt intresse och är betydelsefulla för turistnäringen, kreativa näringar och regional utveckling. Hur kommuniceras dessa platser och miljöer för besökare? Hur kan kulturmiljöerna utvecklas och tillgängliggöras och samtidigt bevara sina specifika kulturmiljövärden för framtiden?

Vi efterfrågar forskning om olika platser och miljöer som fördjupar frågeställningarna kring kommunikation och tillgängliggörande och som ger underlag för nya arbetssätt för kulturmiljöarbetet.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Plats och tradition.

● **Utvecklingsarbete och analys av kulturmiljöområdets insamlings- och gallringsprinciper**

Grundat i värderings- och urvalsarbetet – forskning och metodutveckling – vad bör RAÄ samla i ”våra” informationsbaser och vad är andra bättre lämpade att ta hand om. Analys av skillnaden på det material som vi har och det vi medvetet tar in i textarkiven och i databaser över skyddade miljöer och objekt. Hur hanterar och tydliggör vi glappen/hoppen/stegen mellan olika strategier/policys? Vi efterfrågar forskning som bidrar till utvecklandet av insamlings- och gallringsprinciper för kulturmiljöområdet.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Plats och tradition.

● **Det ideella arbetets betydelse för kultur- och kulturmiljövården i landet**

I Sverige sköts och upprätthålls kunskap om en stor del av vår kulturvård och våra kulturmiljöer genom frivilliga insatser, så kallad social ekonomi. Det kan handla om allt från gemensamt arbete i föreningar, samfälligheter och samfund till enskilda initiativ och utövande av traderad hantverkskunskap. I ett internationellt perspektiv finns flera arbetssätt där den resursen nyttjas mer målinriktat för kulturmiljöområdets behov. I Sverige är frågan om volontärer i professionell verksamhet kontroversiell bland annat ut arbetsrättsligt perspektiv. Vi efterfrågar forskning om hur de sociala ekonomierna kan utvecklas inom kulturmiljöområdet. Analys av effekter, ekonomiska faktorer och juridiska konsekvenser är av stort intresse. Även metoder för utvärdering av pågående arbeten som exempelvis runstensfadder, museers vänföreningar, samfundens förtroendevalda med flera behöver utvecklas.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Plats och tradition.

● **1900-talets kollektiva kulturarv – konstnärlig utsmyckning i offentlig miljö**

I Sverige finns en betydande mängd offentlig konst och monument som är placerad utom- och inomhus i publika miljöer. Dessa verk är inte museiföremål eller egentliga samlingar utan del av den offentliga finansierade och ägda egendomen. Knutet till ägandet finns en stark tradition om folkbildning och tillgängliggörande av goda livsmiljöer. Det är en viktig del av vårt moderna kulturarv. Men – hur ser kunskapen om förvaltningsfrågorna ut? Vilka behov av

forskning finns? Vi efterfrågar en kartläggning och analys av förvaltningsfrågor för offentlig konst inom kommun, landsting och stat.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Moderna kulturarv.

- **Konserveringsvetenskap - Utveckling av konserveringsmetoder**

- **Metoder för artificiellt åldrande inom kulturvårdsområdet**

Inom materialforskning används en lång rad standardiserade metoder för att artificiellt åldra olika material och att bedöma effekten av åldring. Det är nödvändigt för att kunna göra prognoser hur material kommer att bete sig över tid.

Vi efterfrågar en kartläggning av vanligt använda metoder samt identifikation av ett urval som kan anpassas för kulturvårdens behov. Vi efterfrågar även studier av naturligt åldrat material för att identifiera indikatorer på nedbrytning och jämföra dessa med artificiellt åldrade för att bedöma relevansen av artificiella åldringsstudier.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Plats och tradition

- **Moderna belysningskällor i kulturarvsmiljöer**

Ljus behövs för att vi ska kunna uppleva omvärlden och ljus utgör en energikälla som medverkar i nedbrytningsförlopp i naturens kretslopp. I bevarandesammanhang gäller det därför att balansera mellan tillgänglighet i stunden och bevarande för framtiden. EU har antagit ett direktiv om att traditionella glödlampor ska tas ur marknaden och ersättas av lågenergilampor (lysrör), låg energidioder LED etc. Vi efterfrågar forskning kring dessa lampors användning och effekter för kulturarvet och kulturvården, exempelvis spektralfördelning, färgtemperatur, livslängd, estetiska kvalitéer etc.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Moderna kulturarv

- **Saltproblematik (i organiskt material)**

Att lösa ut salter ur organiska material är ett komplicerat moment inom konservering som ofta är helt nödvändigt för att bromsa upp nedbrytning. Ett flertal salter katalyserar nedbrytning på olika sätt. Det kan dels handla om salter som naturligt migrerar in i arkeologiska objekt i mark och marin miljö, dels om av människan tillförda salter i form av konserveringsmaterial som alunsalt. Det kan även handla om salter som tillförs i preventivt syfte som flamskyddsmedel. Vi ser här även kopplingar mot markförsurning och mot tillsatskomponenter i moderna material. Vi efterfrågar bland annat forskning om innovativa metoder för att extrahera ut salter ur arkeologiskt material; exempelvis svavel, järn, och alun. Vi efterfrågar även utveckling av teknisk apparatur som är tillämplig vid masskonservering och som är miljövänlig och ekonomiskt effektiv.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Plats och tradition

- **Osynliga nedbrytningsfaktorer – emission av korrosiva, katalyserande och allergena gasformiga ämnen**

De osynliga ämnen som avges i gasform, emitteras, från material som används i kulturhistoriska sammanhang är ett dolt och ofta svåridentifierat problem. I vissa fall kan gaserna förnimmas via deras lukt men det är långt ifrån alltid så. Många inredningsmaterial avger gaser både i form av rester från tillverkning och vid nedbrytning av materialet i sig, liksom från lim och ytbehandlingar. Exempel på

behandlingar som förekommer frekvent och som görs i gasform är skadedjursbekämpning, mögelsanering och olika restvärdesräddningsmetoder. Forskning inom området förekommer men en forskningsöversikt och fördjupning i olika frågeställningar behövs.

Vi efterfrågar forskning/studier som belyser problem och problemlösning vid emission av skadliga ämnen från förvaringsmöbler i museimagasin, utställningslokaler och kyrkor. Vidare är vi särskilt intresserade av emission från byggnadsmaterial men även hur markisolering vid höga radonvärden i kulturhistorisk bebyggelse skall hanteras.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Plats och tradition

- **Plattform för forskning om det kyrkliga kulturarvet.**

Stöd till utvecklingsarbete för att initiera skapandet av forskningsprogram eller centrumbildning vid universiteten.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Plats och tradition

- **Kunskapsöversikter**

Syftet är att ge myndigheten en överblickande kunskap i de så kallade ”tvärsfrågorna”; gender, klass, generation, etnicitet, barn och ungdom, tillgänglighet och hur dessa frågor ska utvecklas för att tillämpas i kulturmiljöarbetet.

Kunskapsöversikterna kan ha karaktären av generella belysningar och analyser av större forskningstendenser och hur forskningsfrågorna ser ut inom fältet. Här är det viktigt att både belysa större strömningar och att ge en tydlig bild av forskningsfrontens varierande perspektiv, samt att visa de projekt som pågår.

Framtida trender inom fältet som kan ge avtryck inom kulturmiljöarbetet.

Kunskapsöversikterna kan också ha karaktären av överblick av vilka lagar, förordningar och konventioner som gäller för området. Vilka uppdrag, utredningar och rapporter som staten tagit fram kring frågorna.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Moderna kulturarv

- **Förstudier** för utveckling av långsiktiga strategiska forskningssatsningar inom kulturmiljöområdet.

För ansökningsförfarandet: projekttemat knyts till FoU-programmets Plats och tradition